

Suvni tamini antidash. Buning uchun tekshiriladigan suvdan 15ml ogzimizga olib 30 Sekund saklab turamiz va suvni tami va mazzasini aniqlab ballarda baxo beramiz.

Suvni tinikligini aniklash. Snellen asbobini olib tekshiriladigan suvdan 500 ml solib, asbobni ustidan qaraymiz 30sm suv qalinligidan snellen shrifti oqib bo'lsa

suv tiniq oqib bo'lguncha, so'ng suvni sifatiga baxo beramiz.

Suvdagi xloridlar miqdorini aniklash. 50ml probirka olib 1ml kaliy xromad solamiz va ku- mush nitrat bilan aniqlayin. Sarflangan kumush nitrat miqdori suvning tarkibidagi xlorid miqdo- rini belgilaydi. Sarflangan kumush nitrat miqdori.

1.8 x 100= gidroksid solib titiraymiz va

180 mg/1

Suvdagi nitratlar miqdorini aniqlash.

Chashka olib 5ml suvga 1ml saylanislovoy kis- liy natriy solamiz qizdiramiz va sulfat kisota bilan chashkani chayqab suyuqlikni probirkaga solamiz. Probirkaga natriy

kf3ga solamiz. Kf3da 2ta probirka bo'lib 1- standart suv 2- Tekshirilayotgan suvni Metkasiga solamiz. Monitorida ko'rsatadi bu ko'rsatgichlarni formulaga qo'yamiz

1.20 x 2x 4.43=10.6

Suv manbasi	nitrat	Z	xlorid	Z	Katti kligi	Z
Urguttuman Do'stlik oromgoxi	10.6 mg 1	40 mg 1	180 mg 1	350 mg 1	3.4	7.4
Xo'ja ro'shnoyish ziyoratgoxi.	60.2 mg 1	40 mg I	250 mg 1	350 mg 1	10.0	7.4
Samarqand shaxar, Rudakiy ko'chasi	14.4 mg 1	40 mgI	200 mg 1	350 mg 1	5.8	7.4

Ilmiy ishning yangiligi. Turli suv manbalaridagi suvni Tekshirib, shu narsaga amin bo'lindiki, buloq suvi- Ona tabiat in'om etgan mo'jizaligini, ushbu suv desstillangan suvga yaqin turishi va inson organizmi uchun eng yaroqli suvligi amin bo'lindi. Vodoprovod suvi esa buloq suviga nisbatan keyingi o'rinda turishi va Samarqand aholisi

iste'mol qilayotgan suvi xam talabga javob berishi isbotlandi. Odamlarning ziyoratgoxiga aylangan Xo ja ro'shnoyishdagi suv esa talabga javob bermasligi, suvning qattiqligi, nitratlar va xloridlar miqdorining yuqoriligi taxlil natijasida ma'lum bo'ldi.

G'iyosov Z.A.,
Maxsumxonov Q.A.,
Umarov A.S.

TUGALLANGAN SUISIDNING MAVSUMIYLIK XUSUSIYATLARINING AY RIM JIHATLARI

Sud-cibbiy ekspertiza Bosh byurosi

Tugallangan suisid zo'raki o'lim ko'rin- ishi sifatida sud-tibbiy ekspertiza o'tkazilishi shart bo'lgan holatlardan biridir. Binobarin, o'z-o'zini o'ldirish holatlarida o'tkaziladigan murdealar sud-tibbiy ekspertizasini umumiy murdalar ekspertizasi va jami zo'raki o'lim holatlariga nisbatan ulushining salmoqli ekan- ligini ta'kidlash lozim.

Ayni vaqtda turli yillarda o'tkaziladigan sud-tibbiy ekspertiza materiallarining tahlili ushbu hodisalarning sodir etilishida ja- miyatga, shaxsga va ijtimoiy muhitga bog'liq bo'lmagan ma'lum bir doimiylik, izchillik va umumiylik kabi xususiyatlar mavjudligini qayd etish imkonini beradi.

Tugallangan suisid ko'p omilli tibbiy- ijtimoiy hodisa sifatida ko'plab soha muta[assislari tomonidan keng o'rganilgan. Sotsiologiya, filsofiya, psixiatriya, psix- ologiya, molekuiyar genetika sohalari shular jumlasidandir. Tadqiqotlar natijasida suisid- ning vujudga kelishida ahamiyatli bo'lgan xavf omillari har bir fanning yo'nalishi, maqsadi va vazifalariga, tekshiruv usullarning

xususiyatlariga mos tarzda talqin etilgan. Xususan, sotsiologiya fani suisidni ijtimoiy hodisa sifatida e'tirof etib, uning vujudga kelishida jamiyatdagi qonun, qoida, me'yorlar, mavjud ijtimoiy munosabatlar hai etuvchi ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi [2]. Psixologiya, psixiatriya sohalari esa aksincha autoagressiya harakatlarini sodir etilishda shaxsning individual xususiyatlari, ruhiy holatining o'ziga xosligi, shuningdek ruhiy kasalliklar muhim o'rin tutishini qayd etadi [6]. So'nggi yillarda molekulyar genetika usullar yordamida o'tkazilgan qator tekshiruvlarda shaxsda suitsidal xulqning vujudga kelishida dofaminergik tizimning genetik determinatsiyalangan disfunktsiyasi ham ahamiyatli ekanligi taxmin etilmoqda [1].

Tekshiruv natijalari. Tekshiruvlar natijasi tugallangan suitsidni sodir etilishi yil mavsumlari bo'yicha ma'lum bir davriylik va izchillikka ega ekanligini ko'rsatdi. Xususan, dekabr, yanvar oylarida hodisalar bir xil navbatda (o'rtacha 7,3% dan) sodir etilgan, faqat fevral oyida ulaming soni biroz kamaygan. Mart, aprel oylaridan boshlab hodisalar ortib borish dinamikasiga ega bo'lgan va maksimal ko'rsatkich may oyida qayd etilgan. Binobarin, ushbu oyda jami hodisalarning 11,1% sodir etilgan. Iyun, iyul, avgust, sentabr oylarida o'z joniga qasd qilish harakatlari turg'un kamayib borish dinamikasiga ega bo'lgan va minimal ko'rsatkich oktyabr oyiga (jami hodisalarning 6,2%) to'g'ri kelgan. Noyabr oyida (jami hodisalarning 8,3%) esa kichikroq ko'rinishdagi ikkinchi ko'tarilish davri kuzatilgan.

So'nggi holatni, ya'ni tugallangan suitsidning mavsumlar bo'yicha sodir etilishidagi o'ziga xoslikni inobatga olib, mazkur holatni tekshiruv yillari, xududlar, suitsidentlarning jins, yosh guruhlari, etnik tarkibi va suitsidning usullari bo'yicha farqli xususiyatlari o'rganildi.

Tekshiruv yillari bo'yicha suitsidning vujudga kelishida ahamiyatli bo'lgan omillar: aholining soni, etnik tarkibi, yosh guruhlari, ijtimoiy munosabatlar, qolaversa zarur holatlarni sud-tibbiy ekspertiza bilan qamrov darajasi xududlar bo'yicha tabiiyki turlicha bo'lgan. Lekin, shunga qaramay, ushbu yillarda mazkur xududlarda sodir etilgan o'z joniga qasd qilish hodisalarning umumiy soni keskin farqlanmaganligi e'tiborni jalb etadi. Xususan, 1985 yilda - 559 ta, 1986 yilda - 565 ta, 1995

yilda -- 551 ta, 1996 yilda - 597 ta, 2010 yilda - 593 ta, 2011 yilda esa - 659 ta hodisa qayd etilgan.

Tekshiruv yillari bo'yicha tugallangan suitsidning yuqorida qayd etilgan mavsumiylik xususiyatlari umuman olganda keskin o'zgarmagan holatda, ayrim o'ziga xos jihatlarga ham ega bo'lgan. Xususan, 1986 yilda maksimal ko'rsatkich biroz ertaroq - aprel oyida va aksincha ikkinchi ko'tarilish davri biroz kechroq - dekabr oyiga to'g'ri kelgan. Shuningdek, 1996 yilda may oyida kuzatilgan ko'tarilish davri boshqa yillarga nisbatan yaqqolroq namoyon bo'lgan va ushbu ko'rsatkich iyun oyida ham saqlangan.

Tekshiruv ob'ektlarni xududlar bo'yicha taqsimoti quyidagicha bo'lgan: Toshkent shahri - 44,2%, Farg'ona viloyati - 28,5%, Samarqand viloyati - 20,5% va Xorazm viloyati - 6,9% da sodir etilgan. Xududlar o'rtasidagi ushbu farqni mazkur xududlarda yashayotgan aholining soni va lozim bo'lgan holatlarni sud-tibbiy ekspertizalar bilan qamrov darajasining turli xilligi bilan tushuntirish mumkin.

Tugallangan suitsidning mavsumiylik xususiyati xududlar bo'yicha o'rganilganda ham ulaming barchasida yuqorida qayd etilgan davriylik: qish-bahor oylarida ortib borish va aksincha, yoz-kuz oylarida kamayib borishi o'z tasdig'ini topdi. Ammo, davriylikning oylar bo'yicha xususiyati xududlarda biroz farqlangan. Masalan, Samarqand va Xorazm viloyatlarida avgust oyida qo'shimcha - uchimchi ko'tarilish davri kuzatilgan. Yoki, Farg'ona viloyati va Toshkent shahrida minimal ko'rsatkich ertaroq - avgust oyida qayd etilib, ushbu holat oktyabr oyigacha davom etgan.

Tugallangan suitsidni mavsumiylik xususiyatlari jins guruhlari bo'yicha tahlil etilganda yuqorida qayd etilgan davriylik har ikki jins uchun ham bir xilda taalluqli ekanligi ma'lum bo'ldi. Faqat ayollarda may oyidagi maksimal va oktyabr oyidagi minimal ko'rsatkichlar erkaklarga nisbatan kuchliroq namoyon bo'lgan.

Suitsidentlarai yosh guruhlari bo'yicha taqsimlanishi quyidagicha bo'lgan: 9-14 yoshlar jami hodisalarning 3,2%, 15-17 yoshlar - 5,1%, 18-29 yoshlar - 29,1%, 30 - 44 yoshlar - 26,9%, 45-59 yoshlar - 23,0%, 60 dan yuqori yoshlar - 12,7%. Binobarin, aksariyat hodisalar niehnatga layoqath bo'lgan kichik va o'rta yoshlardagi

shaxslar tomonidan sodir etilgan.

Tugallangan suitsidning sodir etishdagi mavsumlar bo'yicha davriylik va turg'unlik suitsidentlaming asosiy yosh guruhlari bo'yicha (18 - 59) umuman olganda keskin farqlanmagan. Ayni vaqtda davriylikni oylar bo'yicha namoyon bo'lishi ayrim yosh guruhlari bishoz o'ziga xos bo'lgan. Masa- lan, maksimal ko'tarilish 9-14 yoshli bo- lalarda aprel, 15-17 yoshdagi o'smirlarda mart oyiga to'g'ri kelgan. Shuningdek, bo- lalarda eng minimal ko'rsatkich ertaroq - avgust oyida qayd etilib, sentyabr oyidan boshlangan ko'tarilish dinamikasi noyabr oyigacha davom etgan. Yoki, 15 - 17 yoshlarda martdagi ko'tarilishdan so'ng yiln- ing qolgan oylarida to'lginsimon kechish, ya'ni har bir kamayish, keying oylarda ko'tarilish davri bilan almashinishi kuzatil- gan.

Tekshiruv o'tkazilgan xududlarida yasho- vchi xalqlaming milliy urf-odatlar, madani- yati, diniy e'tiqodi nuqtai-nazaridan suitsi- dentlar shartli ravishda ikki guruhga ajratildi: 1- guruh - tub joy aholisi (o'zbek, qozoq, qirg'iz va h.k.), 2-guruh - boshqa millatlar vakillari. 1- guruh vakillari jami o'rganilgan hodisalaming 68%, 2-guruh vakillari esa 32% ni tashkil etgan.

Suitsidning sodir etishdagi mavsumlar bo'yicha davriylik etnik guruhlarda ham qayd etilganligi alohida e'tiborga molikdir. Farqli xususiyatlari sifatida 2-guruh vakillarida maksimal ko'rsatkich mart oyida qayd etilib, u iyun oyida ham davom etganligi, shuningdek, minimal ko'rsatkich oktyabr oyida emas, balki ertaroq - avgust oyiga to'g'ri kelganligi qayd etilgan.

Tugallangan suitsidning usullari tahlil etilganda ulaming aksariyati, 71,8% o'zini osish yo'li bilan sodir etilganligi aniqlandi. O'tkir zaharlanish (17,0%), o'zini yoqish (4,6%), o'tkir jisrlardan jarohat yetkazish (2,1%) qayd etilgan. Suitsidning boshqa usullari: balandlikdan tashlash, o'q otar qurollari- dan jarohat yetkazish, temir yo'l travmalari barcha hodisalaming 3,4% da qayd etilgan

Suitsidning mavsumiylik xususiyatlari au- toagressiya harakatlarini amalga oshirish usullariga ham taaluqli bo'lgan. Mavsumlar bo'yicha umumiy dinamika ulaming bar- chasida o'zaro mos bo'lgan holda, ulaming namoyon bo'lishida ayrim farqlar mavjudlig- ini ko'rsatib o'tish zarur. Jumladan, o'zini yoqish yanvar oyida eng kam ko'rsatkichda bo'lib, iyun

oyigacha turg'un ortib brogan. Ammo, ushbu ko'tarilish uch bosqichda davom etgan va har bir ko'tarilish o'zidan oldingiga nisbatan kuchliroq namoyon bo'lgan. Bu kabi davriylik, to'lginsimon kechish o'tkir zaharlanish holatlariga ham xos bo'lgan.

Muhokama. Tekshirish natijalari yil mavsumlari bo'yicha tugallangan suitsidning sodir etilishida ma'him bir davriylik, to'lginsimon kechish xususiyatini mavjudlig- ini qayd etish imkonini beradi. Ushbu davriylik hodisalaming soni ma'lum bir oydlarda ortib boorish, keying oylarda esa kamayish dinamikasiga ega ekanligida namoyon bo'lgan. Binobarin, bizning tekshiruvlarda maksimal ko'tarilish may, kichikroq ko'rinishdagi ikkinchi ko'tarilish - noyabr oylariga to'g'ri kelgan. Xuddi shuningdek, kamayish davrining ham shartli ravishda ikki bosqichga bo'lish mumkin. Bunda dastlabki kichikroq kamayish - fevral oyiga va yil bo'yicha eng minimal ko'rsatkich asosan oktyabr oylariga to'g'ri kelganligini ta'kidlash lozim.

Tugallangan suitsidning sodir etishdagi mavsumlar bo'yicha davriylik tekshiruv o'tkazilgan yillar, xududlar, suitsidentlaming jins, yosh va etnik guruhlari, suitsidning usullari bo'yicha ham umuman olganda o'z tadig'ini topgan. Faqat, ushbu davriylikning oylar bo'yicha namoyon bo'lishida ayrim farqli jihatlari qayd etilgan.

O'zini-o'zi o'ldirish hodisalarini sodir etilishi yil oylari bo'yicha o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligi boshqa tadqiqotchilar tomonidan ham qayd etilgan [2, 3,4]. Xususan suitsidologiya fanining asoschi- si sifatida e'tirof etilgan Emil Dyurggeym [1] ovz tekshiruvlarida o'zini-o'zi o'ldirish hodisalari yanvar oyidan turg'un ortib bor- ishini va maksimal ko'rsatkich iyun oylariga to'g'ri kelishini, avgust oyidan boshlangan kamayish dinamikasi o'zining eng pastki

nuqtasiga oktyabr, noyabr oylarida yetishini qayd etgan. E. Dyurkgeym mazkur hodisaning sababini jamiyat qonuniyatlari, ijtimoiy hayot xususiyatlari bilan tushuntirishga harakat qilgan. Jumladan yuqorida qayd etilgan davriylikning sababini bahor-yoz mavsumlarida issiq havo haroratini inson avzolariga salbiy ta'sir emas, balki ushbu davrda jamiyat faoliyatining faollashuvi, insonlar o'rtasida iqtisodiy, ijtimoiy munosabatlarning jadallashuvi natijasi sifatida talqin etgan.

Ammo, fikrimizcha ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar mavsumlar bo'yicha keskin farqlanmaydigan hozirgi taraqqiyot davrida tugallangan suitsid bilan yil oylari o'rtasidagi o'zviy bog'lanishni faqat ijtimoiy hayotxususiyatlari bilan tushuntirishni yetarli deb bo'lmaydi.

Tugallangan suitsidning yil mavsuinlari

Adabiyotlar

1. Гайсина Д.А., Халилова З.Л., Хуснутдинова Э.К. Генетические факторы риска суицидального поведения // Журнал неврологии и психиатрии, 2008, № 1, с. 87-91.
2. Дюргейм Э. Самоубийство, социологический этюд / Перевод с французского с сокр. Под ред. В.А. Базарова. - М.: Мысль, 1994, 399 с.
3. Кладов С.Ю., Конобеевская И.Н., Карпов Р.С. Роль алкогольного фактора в формировании суицидального поведения // bsm.tomsk.ru//Articles_1_22.htm
4. Мальцев А.Е., Шешунов И.В., Зыков В.В. Региональные особенности завершённых самоубийств в Кировской области // Электронный научный журнал, 13.09.2010.
5. Миронец Е.Н. Некоторые хронобиологические аспекты самоубийств // Проблемы экспертизы в медицине, 2003, № 4, с. 30-31.
6. Руженков В. Суицидальное поведение в соматической клинике: возможности профилактики // Врач, 1998, №20-21.

Juraev Sh. A.,
Rustamova Sh.A.,
Isroilova S.B.

SURUNKALI VIRUSLI GEPATITLARNI DAVOLASHDA ANTRAL PREPARATINI QO'LLASH SAMARADORLIGI

Samarqand Davlat Tibbiyot instituti

Yuqumli kasalliklar va epidemiologiya kafedrasini

Mavzuning dolzarbligi. Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari orasida jigar kasalliklari yetakchi o'rinni egallaydi. BJSST ma'lumotlariga ko'ra (2010), ularning 70% ga yaqini virusli zararlanish hisobiga bo'lib, bu kasallik tarqalishi bo'yicha o'pka kasalliklari va OITS kasalligidan keying urinda turadi. Chunki surunkali virusli gepatitlar nogironlikka olib keluvchi, 30-70% hollarda jigar cirroziga, 9-30% hollarda gepatocellyulyar karcinomaga olib kelishi, ayniqsa bolalar o'rtasida bu kasallik o'lim bilan tugallanishi

bo'yicha ma'lum bir davriylikka ega ekanligi aksariyat tadqiqotchilar tomonidan e'tirof etilishi, insonlar hayoti nafaqat jamiyat qonunlari ijtimoiy munosabatlar bilan, balki ma'lum ma'noda tabiat qonunlariga, undagi davriy o'zgarishlarga mos tarzda kechishi haqida xulosa qilish imkomni beradi.

Xulosa. Tugallangan suitsidning sodir etilishi yil mavsumlari bo'yicha ma'lum bir davriylikka ega. Mazkur davriylik tekshiruv yillari, xududlari, suitsidentlarning jins, yosh va etnik guruhlari, suitsidning usullari bo'yicha ham jiddiy farqlanmagan. Suitsidning mavsumiylik xususiyatlari tugallangan suitsidning vujudga kelishida shaxsiy, ijtimoiy omillar bilan bir qatorda tabiatdagi o'zgarishlar ham birdek ahamiyatli ekanligidan dalolat beradi.

bilan aloxida ajralib turadi (Ivashkina V.T. (2009), Inoyatova F.I., (2009) Maevskaya (2009).

Adabiyotlardagi ma'lumotlarga ko'ra 40% dan ortiq katta yoshdagi bemarlar bo'laligida SVGB bilan kasallanganligi aniqlandi. 16 yil ichidagi Yaponiyadagi T. Fujisawaetal (2000) kuzatuvlariga asoslanib SVGB bilan kasallangan bolalarning 3.8% ida gepatokarcinoma aniqlangan. Surunkali virusli gepatitlarning klinik belgilari har doim ham tashxislash va og'irlik darajasini ba-